

Quadern de Teatre. Deu anys després de la mort del gran creador polonès, el món de les arts escèniques es rendeix davant la memòria d'un home de teatre revolucionari

Jordi Coca

Julius Jong Soon Foo, Pei Hwee Tan i Sun Sun Yap a 'One breath left', muntada a l'església de San Pietro Barisano ■ RENZO ANGELILLO

L'any Grotowski

Ja fa deu anys que el creador polonès Jerzy Grotowski (1933-1999) moria a Itàlia, i cinquanta que va fundar a Opole un teatre anomenat 13 Files on va concebre les seves primeres obres a partir del novel·lista Jerzy Krzyszton, de Byron, Mickiewicz i Cocteau, entre d'altres, i tres versions d'*Acròpolis* segons el text del pintor, poeta i dramaturg també polonès Stanislaw Wyspianski. Grotowski buscava des de l'inici un model de teatre que superés els procediments més comuns, la majoria dels quals trobava esgotats. A partir de 1965, i ja a Breslau, la iniciativa es va rebatejar com a Teatre Laboratori, nom que ha esdevingut una de les fites internacionals del teatre del segle XX. Per commemorar totes dues efemèrides, la Unesco ha declarat que el 2009 sigui l'any Grotowski. I és per això que a partir d'aquest mes de maig i fins al gener de 2010 tindran lloc a Barcelona un seguit d'actes al voltant de Grotowski, coordinats per Anna Caiach, i que han estat possibles gràcies a l'Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona, al consolat general de Polònia i a l'Institut Grotowski. S'han programat ex-

posicions, taules rodones, projeccions de pel·lícules, un taller pràctic impartit per Abani Biswas, col·laborador de Grotowski del 1979 al 1983, conferències dictades per estudiosos internacionals com ara Ludwik Flaszen, Jenna Kumiega, Kris Salata, Antonio Attisani... Es tracta d'un programa veritablement excepcional i francament insòlit en el nostre panorama.

De fet, l'evolució de Grotowski també va ser excepcional. Fill d'un artista plàstic i d'una mestra, es va formar a Polònia com a director d'escena i, després d'una llarga malaltia, també va estudiar a Moscou. Poc després va viatjar per diversos països asiàtics i a Pequín es va deixar fascinar per l'òpera xinesa. De seguida va veure que el seu interès pel teatre no passava pels conceptes corrents. Amb les primeres versions d'*Acròpolis*, per

La veritat més íntima

Els millors noms del teatre actual han reconegut el llegat d'aquest home segons el qual l'art "és un procés en què l'obscur que hi ha dins nostre es torna de sobte transparent". Ja es veu, doncs, que no és possible un teatre que no busqui la veritat més íntima, cosa que lògicament reclama un enorme "esforç per desemascarar la disfres-

sa vital". Peter Brook ha dit no fa gaire que el treball de Grotowski és únic, un tresor que ha de ser estimat, respectat i tractat amb gran cura, i ja abans havia escrit sobre aquesta cerca centrada en l'actor i l'austeritat. En l'austeritat més radical, ja que en el teatre pobre de Grotowski no hi ha il·luminació tal com l'entnem habitual-

ment, perquè no hi ha música en el sentit tradicional del terme, ni maquillatge o màscares. És l'actor qui distorsiona el cos i la cara fins al límit, és ell qui colpeja els objectes per produir alguns sons que l'acompanyin, és ell qui parla i alhora emet mormols, o bé utilitza elements tan senzills com un tros de roba que transforma a la vista del públic.

Grotowski mateix ja deia que el teatre havia d'admetre les seves limitacions. Si no podia ser més ric que el cinema, era preferible optar per la pobresa i defugir les imposicions de la tècnica. El camí era l'ascetisme, la dedicació absoluta a una mena d'actor que en el teatre oferís la proximitat màxima entre ell i el públic tot posant en primer pla l'organisme viu que, en esdevenir essencial, el transforma en un sacerdot a través del qual els espectadors s'apropen al sagrat. I, efectivament, amb els anys, Grotowski es va distanciar a poc a poc del teatre per apropar-se a diversos interessos antropològics i als rituals. Però viatjant, estudiant diversos models actors, fent cursos, aprofundint en l'expressivitat del cos, sempre buscava el mateix: la veritat més sincera i arribar a l'emoció amb els mínims elements possibles.

exemple, Grotowski va oferir als espectadors d'Opole, que és a prop d'Auschwitz, una dura experiència al voltant dels forns crematoris.

Més endavant va fer dos muntatges nous d'aquesta obra, va treballar a partir del *Faust* de Marlowe o d'*El príncipe constante* de Calderón, i va construir de-

finitivament la personalitat de Ryszard Cieslak, el seu intèrpret preferit. L'any 1969, amb el mateix actor, Grotowski escriu i dirigeix *Apocalypsis cum figuris*. De fet, no és just referir-se a Ryszard Cieslak com a actor. Si el veies actuar constataves que s'oferia en tota la dimensió de la paraula: respirava, patia, es transmutava, expiava no se sap quina mena de culpa i, efectivament, el cos i la veu formaven una unitat el significat de la qual no té res a veure amb les paraules. Vaig tenir ocasió d'experimentar-ho a mitjans dels anys setanta. Prego que es disculpi la referència personal, però és que aquell moment en el Teatre Laboratori de Breslau, assegut a terra, al costat de Xavier Fàbregas i prop de Jerzy Grotowski, constitueix una experiència escènica inoblidable. ■

Grotowski va revolucionar el teatre del segle XX ■ ARXIU